

2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – С. 96.
3. Манчуленко Л. Значення педагогічної практики у професійному становленні учителів // Науковий вісник Чернігівського університету. Педагогіка та психологія. Збірник наукових праць. Випуск 153. – 2002. – С. 90.
4. Манчуленко Л. Педагогічна практика як основа організаційно-педагогічна умова формування творчого стилю педагогічної діяльності майбутніх педагогів // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – №8. – Ужгород, 2005. – С. 99.
5. Манчуленко Л. Суть, структура та рівні стилів педагогічної діяльності майбутніх педагогів // Наукові записки Ніжинського педагогічного університету. – Психолого-педагогічні науки. – №1. – 2004. – С.23.
6. Маркова А.К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя // Советская педагогика. – 1990. – №8. – С. 84.
7. Савченко О.Я. Ознаки особистісно-орієнтовної підготовки майбутнього вчителя // Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики: Зб. наук. праць / За ред. Н.В.Гузій. – К., 1997. С.4.
8. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования // Народное образование. 2003. - №2. – С.60.
9. Шатохіна Т. Підготовка вчителя до спілкування з учнями / Шатохіна Т. // Шкільний світ. - 2003. - № 7. - С. 3.
10. Юрченко В.І. Тривожність як прояв суперечностей в «Я – концепції» майбутнього вчителя / В.І. // Юрченко Педагогіка і психологія.-1997. №1. – С.23.

У статті висвітлено проблему підготовки студентів до практики, на засадах інтерактивного навчання та виховання. Доведено, що педагогічна практика є не тільки засобом професійної підготовки, але й провідним фактором формування творчого підходу до педагогічної діяльності.

Ключові слова. Інтерактивне навчання та виховання, інтерактивна освіта, педагогічна практика, взаємодія учителя і учнів.

В статье раскрывается проблема подготовки студентов к педагогической практике, используя научно-теоретические технологии интерактивной учебы и воспитания. Доказано, что педагогическая практика является не только способом профессиональной подготовки, а и ведущим фактором формирования творческого подхода к педагогической деятельности.

Ключевые слова. Интерактивная учеба и воспитание, интерактивное образование, педагогическая практика, взаимодействие учителя и учеников.

The given article deals with the problem of the students' preparation for the school practice that is based on the usage of interactive education and up – bringing. It is proved, that the pedagogical practice is not only the means of professional preparation, but also is a leading factor of formation of the creative approach to the pedagogical activity.

Key words and phrases: Interactive teaching and up – bringing, interactive education, pedagogical practice, interaction between the teacher and students.

УДК 378:37.02:33

ББК 74.58 + 74.202 + 65

О.І. Буга
м. Вінниця, Україна

ДИДАКТИЧНА СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. В організації процесу навчання у вищій школі нині недостатньо обмежуватись удосконаленням відтворювальної діяльності студентів. Розв'язувати поставлені суспільством перед вищим навчальним закладом завдання цілеспрямованого розвитку творчих здібностей усіх студентів, їхньої пізнавальної самостійності можливо лише на основі включення їх у процес творчої діяльності. Для стимулювання пізнавальної активності студентів необхідно, поряд із традиційними методами, застосовувати інтенсивні педагогічні технології.

Біля витопків технологізації педагогічного процесу стояв А. Макаренко. «Педагогічний поємі» він писав, що педагогічне виробництво ніколи не будувалось за технологічною

логікою, а завжди за логікою моральної проповіді. Саме тому, на його думку, в педагогічному процесі відсутні всі важливі виробничі процеси: технологічний, облік операцій, конструкторська і технологічна підготовка виробництва, нормування, контроль тощо.

Аналіз попередніх досліджень. Масове запровадження педагогічних технологій відноситься до початку 60-х років XX століття. У зарубіжних країнах воно пов'язане з іменами Б. Блума, Д. Брунера, Г. Грейса, Дж. Керолла, В. Коскарллі, Д. Хамбліна та ін. У радянській теорії та практиці освіти технологічний підхід започатковували Ю. Бабанський, В. Безпалько, П. Гальперін, М. Кларін, Л. Ланда, О. Ривін, Н. Талізін, Н. Шуркова. Були проведені також дослідження, присвячені технологічним аспектам вищої, в тому числі педагогічної освіти (В. Андреев, С. Архангельський, В. Бондар, М. Левіна, О. Мороз, М. Нікандров, О.Околотов, В. Сериков, В. Сластьонін, О. Уман та ін.).

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що поняття технології міцно увійшло в суспільну свідомість другої половини XX століття і стало своєрідним відображенням наукового і практичного мислення [7, с. 94]. Його регулятивний вплив полягає в спонуканні дослідників і практиків у всіх сферах, у тому числі й у освіті до пошуків засад результативності діяльності, мобілізації кращих досягнень науки і досвіду з метою одержання наукового достовірного результату, орієнтації діяльності на інтенсивну, тобто максимально наукову, а не на екстенсивну основу, яка призводить до невиправданих витрат зусиль, часу і ресурсів, надання більшої уваги прогнозуванню й проектуванню діяльності з метою попередження її корекції в процесі виконання, застосовування найновіших інформаційних засобів тощо. Тим самими технологічність стає домінуючою характеристикою діяльності людини, означає перехід на якісно новий ступінь ефективності, оптимальності, наукомісткості. На думку науковців технологія - не данина моді, а стиль сучасного науково-практичного мислення [3].

Поняття технології використовується у прикладних дослідженнях (у тому числі й педагогічних), спрямованих на радикальне удосконалення людської діяльності, інтенсивну технічну озброєність. Технологія в кожній сфері її застосування - це діяльність, яка максимально відображає об'єктивні закони предметної сфери і тому забезпечує найбільшу для конкретних умов відповідність результату діяльності, передбачувану в попередньо поставленій меті [8]. Відмінність педагогічних технологій від сфер матеріально-технологічної або інженерної діяльності зумовлюється специфікою навчальної предметної галузі, зокрема тим, що сфера педагогічної діяльності не може бути окреслена й охарактеризована чітким предметним полем, однозначним набором функцій, відокремленістю власне професійних дій від спонтанного спілкування та емоцій. Операційний бік педагогічної діяльності не може бути відокремленим від її особистісно-суб'єктивних параметрів, раціональна регуляція - від емоційної. Суб'єктивність, часовий лаг (віддаленість), варіативність результату не дають можливості забезпечити такий самий рівень його передбачуваності та гарантованості, як в інженерно-технічних галузях.

Навколо поняття педагогічної технології в усьому світі тривають серйозні дискусії, досі воно не одержало однозначного, консенсусного визначення. До головних характеристик (критеріїв) педагогічної технології дослідники зараховують [1] її системність, концептуальність, науковість, інтегративність, гарантованість результату, відтворюваність, ефективність, якість навчання, вмотивованість навчання, новизну, алгоритмічність, інформаційність, оптимальність, можливість тиражування і перенесення в нові умови тощо. Критерієві доцільності мають відповідати всі провідні ознаки технології навчання. Наприклад, про відтворюваність технології можна вести мову лише тією мірою, наскільки це відповідає У закономірностям індивідуума, суб'єктивності учасників педагогічного процесу, а системність та інформаційність технології не повинні суперечити «авторській», креативній, імпровізаційній природі педагогічного процесу.

Така різноманітність, причому далеко неоднозначних і суперечливих характеристик, викликає потребу визначити узагальнену інваріантну ознаку педагогічної технології, яка б якнайповніше відображала її сутність. Таким чином, педагогічна технологія - це передусім педагогічна діяльність, яка максимально реалізує закони навчання, виховання і розвитку особистості, і тому забезпечує її (тобто діяльності) кінцеві результати. Чим краще реалізовано ці закони, тим вищою буде гарантія результату.

У «Енциклопедії педагогічних засобів, комунікацій і технологій» П. Мітчел дав таке визначення поняттю «педагогічна технологія»: «Педагогічна технологія є галуззю досліджень і практики (в межах системи освіти), що має зв'язки зі всіма сторонами організації педагогічних систем для досягнення специфічних педагогічних результатів, а також таких, що потенційно відтворюються» [4].

Технологія навчання на відміну від методики навчання означає гарантований мінімальний рівень навченості, що дає можливість повторювати і відтворювати результати. Дискусія про сутність педагогічних технологій, що проводилась у 1986 році ЮНЕСКО, закінчилася публікацією загальноприйнятого офіційного визначення: «Педагогічні технології - це систематичний метод планування, застосування й оцінювання всього процесу навчання і засвоєння знань шляхом урахування людських і технічних ресурсів та взаємодії між ними для досягнення більш ефективної форми освіти» [2, с. 95].

Синтезувавши різні погляди на поняття «педагогічні технології», є підстави розглядати їх (педагогічні технології) як педагогічно й економічно обґрунтований процес досягнення гарантованих, таких, що потенційно відтворюються, запланованих педагогічних результатів, які включають формування знань і вмінь шляхом розкриття спеціально опрацьованого змісту, реалізація якого відбувається на основі наукової організації праці і поетапного тестування. Таке трактування важко заперечити. Проте, в процесі цього нічого не згадується про такий важливий елемент педагогічної технології, як діяльнісна форма навчання, що забезпечує розвиток творчої, соціально-активної особистості. Теорія і практика «діяльнісного підходу» ґрунтується на тому, що процеси навчання і виховання не самі по собі розвивають особистість, а лише тоді, коли вони мають діяльнісні форми і відповідне змістове наповнення [5; 6]. Це переконливо засвідчили численні праці прибічників діяльнісного підходу, в першу чергу, Л. Виготського.

Зазначимо, що технологія навчання - це доцільна педагогічна діяльність, яка реалізує науково обґрунтований проект дидактичного процесу і має більш високий ступінь ефективності, надійності і гарантованості результату, ніж це властиво традиційним методикам навчання. Таке визначення технології навчання не заперечує можливості його модифікації в тих випадках, коли технологія навчання розуміється як детермінований, логічно структурований дидактичний процес, що інваріантно відбувається під впливом певних педагогічних умов і забезпечує діагностований результат, або ж як цілісна система концептуально й практично значимих ідей, принципів, методів, засобів навчання, що гарантує достатньо високий рівень ефективності та якості навчання за її наступного відтворення і тиражування.

Таким чином, педагогічна технологія поєднує в собі упорядковану сукупність дій, операцій і процедур, покликаних забезпечувати діагностований і гарантований результат у навчальному процесі, що постійно піддається певним змінам.

Критеріями того, що діяльність викладача в тому чи іншому фрагменті педагогічного процесу (викладі певної частки навчального матеріалу - теми, розділу тощо) відбувається на технологічному рівні, можуть бути:

- наявність чіткої і діагностично заданої цілі, тобто коректно вимірюваного подання понять, операцій, діяльності студентів як очікуваного результату навчання, засобів діагностики досягнення цієї мети;

- викладання змісту навчального матеріалу, що підлягає засвоєнню, у вигляді системи пізнавальних і практичних завдань, орієнтовної основи та способів їх вирішення;
- наявність достатньо жорсткої послідовності, логічності, певних етапів засвоєння теми (матеріалу, набору професійних функцій тощо);
- визначення способів взаємодії учасників навчального процесу на кожному його етапі (викладача і студентів, студентів між собою), а також їх взаємодії з інформаційними технологіями (комп'ютером, відеосистемою тощо);
- мотиваційне забезпечення діяльності викладача і студентів, в основу якого покладено реалізацію їхніх особистісних функцій у цьому процесі (вільний вибір, креативність, усвідомленість, життєве й професійне призначення);
- зазначення меж алгоритмічної і творчої діяльності викладача, допустимого відхилення від єдиних правил;
- застосування в навчальному процесі найновіших засобів і способів опрацювання інформації.

Нові соціально-економічні умови, що складаються в Україні, вимагають орієнтації педагогічних технологій на формування активної, творчої особистості, здатної приймати самостійні рішення в нестандартних ситуаціях і нести відповідальність за прийняті рішення. Таким чином, в основу педагогічних технологій економічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання є підстави покласти модель навчання, що розвиває (за В. Давидовим). Ця модель передбачає:

- розвиток психічних новоутворень, типових для віку студентської молоді (соціальна активність, діловитість, обачливість, самостійність, відповідальність, підприємливість тощо);
- організацію навчання на основі провідної діяльності дітей у певному віці (навчання, праця, гра тощо);
- реалізацію взаємозв'язків з іншими видами діяльності;
- наявність системи методик, що забезпечують досягнення необхідного розвитку;
- можливість діагностики рівня розвитку знань, умінь і психологічних новоутворень;
- педагогічні технології, що ґрунтуються на розвиваючому навчанні й діяльнісному підході, повинні включати:
 - спосіб організації педагогічного процесу;
 - наявність інструментарію (план, програма, підручник, серія вправ, дій, операцій, опис можливих результатів тощо);
 - раціональну організацію діяльності педагога і студентів;
 - послідовність операцій, які дозволяють одержати запланований результат/з найменшими витратами всіх видів ресурсів;
- використання різних засобів навчання, що забезпечують досягнення поставленої мети;
- повторення дій.

Заслугує на увагу поширена серед багатьох дослідників думка про те, що для особистісного сприйняття і реалізації педагогом педагогічної технології, створеної іншою людиною, її потрібно «звільнити від авторської особистості». Серед багатьох аспектів і проблем економічної підготовки особливим чином ставиться проблема розробки педагогічних технологій, що ґрунтуються на діяльнісних формах навчання. Для цього можуть бути використані і традиційні, й інноваційні форми та методи.

Організаційні форми навчання визначаються як взаємодія викладача та студентів, яка регулюється певним, завчасно встановленим порядком і режимом. Головною характерною ознакою організаційної форми ми вважаємо те, що її застосування не пов'язано безпосередньо з характеристикою процесу навчання. Тому в економічній підготовці можуть застосовуватись як традиційні форми навчання - лекція, семінар, екскурсія, - так і деякі нові:

дидактичні та рольові ігри, захист творчих проєктів, інтелектуальні конкурси, «мозкові штурми» та деякі інші. У процесі застосування останніх метою заняття стає не просто досягнення певного рівня економічних знань, умінь і навичок, а й створення належних умов для розвитку економічно важливих якостей особистості, економічного мислення та економічної поведінки. Реалізація такої мети значною мірою визначається у студентів сильною внутрішньою мотивацією. Цьому сприяють:

1. Формування уявлень про необхідність економічної підготовки в майбутній професійній діяльності. У процесі цього на перший план виходить особистість викладача і його підготовка не лише наукова, загальнопедагогічна, предметно-методична, психологічна, а й соціальна. Здійснюючи економічну освіту й виховання студентів, викладач повинен уміти переконувати своїх вихованців не словами і голосливими закликами, а застосовуючи для цього цілком конкретні соціально-економічні ситуації.

2. Створення мотиваційних проблемних ситуацій шляхом постановки спеціальних пізнавальних задач, проблемного експерименту з передбачуванним результатом тощо.

3. Застосування методів, що активізують пізнавальний інтерес (рольові ігри, змагання, диспути, тренінги, подорожі, аукціони, захист творчих проєктів тощо). Розроблені економічні ігри «Ринкова економіка», «Ділові люди», «Шкільна фондова біржа», «Фортуна» та багато інших продемонстрували свої високі дидактичні якості та виховні можливості. Важливою особливістю їх є те, що ці ігри забезпечують не лише емоційне включення учасників у ситуацію, а й дозволяють застосовувати різні стратегії, створюють оптимальні умови для розвитку грамотної передбачливості, гнучкості економічного мислення. Економічна гра навчає особистість формам колективної й індивідуальної діяльності, прийняттю самостійних і скоординованих рішень, стимулює практичні навички, розвиває уяву та інтуїцію.

Навчальні економічні ігри виступають як особлива форма навчально-пізнавального пізнавального процесу, максимально наближаючи умови навчання до реальних економічних ситуацій. Завдяки цьому постає можливість включити особистість студента в дії, пов'язані з самостійним пошуком рішень. Наслідки такого впливу підтверджені психологами: у пам'яті людини залишається лише 10% того, що вона почула, до 50% побаченого і близько 90% того, що вона виконувала.

Підсумовуючи все сказане, відзначимо, що економічна гра, будучи одним/з найбільш практичних нововведень у процес економічної підготовки, має безперечно суттєві переваги перед традиційними формами навчання, а саме:

- дає можливість стимулювати час, здійснювати ґрунтовний причинно-наслідковий аналіз економічної ситуації;
- важливим аспектом гри є можливість змінити рішення, яке визначилось невдалим або неконструктивним;
- максимально сприяє створенню цілісного уявлення про запропоновану ситуацію і тим самим полегшує її розуміння й запам'ятовування;
- дає можливість задати в навчанні предметний і соціальний контексти професійної діяльності;
- формує і розвиває творчу й пізнавальну активність, почуття власної гідності, господаря ситуації;
- викриває слабкі сторони, недоліки і негативні риси характеру учасника економічної гри, його некомпетентність у галузі економічних знань.

Висновки. Отже, навчальний процес потребує такої побудови, щоб студент не лише засвоїв конкретні знання та вміння, а й оволодів способами їх застосування в різних ситуаціях, навчився робити самостійні висновки, коректувати процес, виявляти економічне мислення і морально-економічну поведінку.

Література:

1. Гершунський Б.С. Компьютеризация в сфере образования: проблемы и перспективы / Б.С.Гершунский. - М.: Педагогика, 1988. - 263 с.
2. Глоссарий современного образования (терминологический словарь) / Л. Б. Левчук // Народное образование. - 1998. - № 3. - С. 93-95.
3. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти / В. С. Лутай. - К.: Центр «Магістр-8», 1996.-256 с.
4. Мітчел П. Енциклопедія педагогічних засобів, комунікацій і технологій / П. Мітчел. - Лондон, 1978.
5. Платонов К. Особистісний підхід як принцип психології / К. Платонов // Методологічні і теоретичні проблеми психології. - М., 1969. - С. 190-217.
6. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. - СПб. : Питер Ком, 1999. - 720 с.
7. Сластенин В. А. Введение в педагогическую аксиологию: учеб. пос. Для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Сластенин, Г. И. Чижикова. - М.: Издательский центр «Академия», 2003. - 192 с.
8. Смолюк І. О. Технологія економічної освіти / І. О. Смолюк. - Луцьк, 1997. - 104с.

У статті розглядається педагогічна технологія, яка поєднує в собі упорядковану сукупність дій, операцій і процедур, покликаних забезпечувати діагностований та гарантований результат у навчальному процесі.

Ключові слова: технологія, педагогічна технологія, технологія навчання, дидактичні та рольові ігри.

В статье рассматривается педагогическая технология, которая объединяет в себе упорядоченное сочетание действий, операций и процедур, призванных обеспечивать диагностированный и гарантированный результат в учебном процессе.

The article is devoted to the pedagogical technology which unites in itself the ordered combination of actions, operations and the provide the diagnosed and guaranteed result in educational process is considered.

УДК 378

А.П. Будас
м. Київ, Україна**СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ:
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Для розбудови правової держави та громадянського суспільства в Україні важливим є формування нового вищого рівня правової свідомості та правової культури населення. Великого значення у світлі цього набувають правове виховання і правова освіта. Без глибоких знань прав, свобод, чинного законодавства еволюційний розвиток жодного суспільства неможливий. Україна обрала курс на європейську інтеграцію. Цей вибір є одночасно і рухом до європейських стандартів, інформаційного суспільства, соціально орієнтованої ринкової економіки, що ґрунтується на засадах верховенства права та забезпечення прав та свобод людини. Однак, не можна говорити, що в питаннях правової освіти населення Україна починає з «чистого листа». Навчати дітей та молодь основам вітчизняного законодавства в різний спосіб намагалися починаючи з XIX ст. як у середній, так і у вищій школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання становлення та розвитку правової освіти в Україні не були об'єктом окремого наукового дослідження, хоча окремі аспекти цієї проблеми досліджувалися українськими науковцями, зокрема В. Андрейцевим, Б. Андрусишиним, Г. Мурашином, С. Савченком, В. Сущенком, Ю. Шемшученком тощо.